تأکید بر میراث علمی دارالتقریب و ضرورت بازخوانی تجربه آیت‌ا‌ بروجردی در شرایط معاصر جهان اسلام

بازخوانی تجربه آیت‌ا‌ العظمی بروجردی در تقریب مذاهب اسلامی، در نگاه رهبر شهید آیت‌ا‌ سیدعلی خامنه‌ای، فراتر از یادآوری یک تجربه تاریخی، بیانگر توجه به ظرفیت‌های علمی، معرفتی و عملی آن در مواجهه با اختلافات مذهبی جهان اسلام است. ایشان در دیدار اعضای شورای عالی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، ضمن اشاره به فعالیت‌های آیت‌ا‌ بروجردی در این عرصه، بر توجه آن مرجع بزرگ به حدیث ثقلین و بهره‌گیری از مشترکات مورد پذیرش مذاهب اسلامی به‌عنوان یکی از مبانی تقریب تأکید می‌کنند.

در این نگاه، تجربه دارالتقریب و فعالیت‌های آیت‌ا‌ بروجردی، الگویی از تلاش برای نزدیک‌کردن مذاهب اسلامی بر پایه شناخت علمی، گفت‌وگو و برجسته‌سازی مشترکات است؛ الگویی که با حفظ تفاوت‌های اعتقادی و فقهی مذاهب، بر ضرورت جلوگیری از تبدیل اختلافات به منازعات فرساینده تأکید دارد.

حدیث ثقلین؛ مبنایی برای تقویت مشترکات اسلامی

رهبر شهید انقلاب، در تبیین فعالیت‌های آیت‌ا‌ بروجردی در زمینه تقریب، به توجه ایشان به حدیث ثقلین اشاره می‌کنند؛ حدیثی که به گفته ایشان، در میان مذاهب اسلامی مورد اتفاق است و در منابع شیعه و اهل سنت نقل شده است.

این اشاره، بیانگر اهمیت بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود در منابع مشترک اسلامی برای تقویت زمینه‌های همگرایی میان مذاهب است. توجه به اهل‌بیت پیامبر اکرم(ص) و جایگاه آنان در میان مسلمانان، از جمله زمینه‌هایی است که می‌تواند در گفت‌وگوهای تقریبی مورد توجه قرار گیرد؛ چراکه مسلمانان، با وجود تفاوت در برخی مبانی و برداشت‌ها، نسبت به اهل‌بیت(ع) ارادت و اعتقاد دارند.

از این منظر، یکی از نکات قابل توجه در روش آیت‌ا‌ بروجردی، توجه به موضوعاتی بود که قابلیت ایجاد ارتباط و تفاهم میان مذاهب اسلامی را داشت. این رویکرد، به جای تمرکز بر نقاط اختلاف، ظرفیت‌های موجود در میراث مشترک اسلامی را مبنای تعامل قرار می‌داد و امکان گفت‌وگو بر محور موضوعات مورد پذیرش را فراهم می‌کرد.

تقریب علمی؛ گفت‌وگو به جای تقابل

در تبیین ضرورت تقریب، رهبر شهید انقلاب میان تلاش علمی برای اثبات عقاید مذهبی و تلاش برای تخریب، اهانت و نفی موجودیت مذاهب دیگر تفاوت قائل می‌شوند. از نظر ایشان، مباحث علمی و اعتقادی، استدلال و نقد دیدگاه‌ها، امری طبیعی و قابل پذیرش است؛ اما تبدیل این مباحث به عرصه خصومت و مقابله میان پیروان مذاهب، مسئله‌ای است که باید از آن جلوگیری کرد.

این مبنا با رویکرد علمی آیت‌ا‌ بروجردی در تقریب ارتباط پیدا می‌کند؛ رویکردی که زمینه تعامل میان عالمان مذاهب را فراهم می‌ساخت و به جای تقابل، بر ظرفیت گفت‌وگو و شناخت متقابل تکیه داشت.

در چنین چارچوبی، تقریب به معنای کنارگذاشتن مباحث علمی یا نادیده‌گرفتن اختلافات نیست؛ بلکه فراهم‌کردن فضایی است که مذاهب اسلامی بتوانند ضمن حفظ مبانی خود، به گفت‌وگو بپردازند، سوءتفاهم‌ها را برطرف کنند و از ظرفیت‌های علمی یکدیگر بهره بگیرند. رهبر انقلاب نیز در تبیین اهداف تقریب، بر امکان نزدیک‌شدن برخی دیدگاه‌ها از طریق مباحثه و مذاکره و در عین حال، تأکید بر مشترکات و پرهیز از طرح مسائل تفرقه‌انگیز اشاره می‌کنند.

بهره‌گیری از ظرفیت علمی مذاهب در حوزه فقه

یکی دیگر از محورهای مطرح در بیانات رهبر شهید انقلاب، ظرفیت همکاری میان مذاهب اسلامی در عرصه فقه و احکام است. ایشان با اشاره به دستاوردهای علمی برخی مذاهب در حوزه‌های مختلف فقهی، بر امکان استفاده متقابل از این ظرفیت‌ها و رسیدن به فتاوای نزدیک یا مشترک تأکید دارند.

این نگاه، تقریب را از سطح روابط عمومی و ارتباطات میان مذاهب فراتر می‌برد و به عرصه تبادل علمی و بهره‌گیری از دستاوردهای فقهی پیوند می‌دهد. شناخت دقیق آرای مذاهب، بررسی فتاوای مشترک و توجه به تحقیقات و استنباط‌های علمی آنان، می‌تواند زمینه تعامل بیشتر و تقویت پیوندهای علمی میان عالمان اسلامی را فراهم کند.

در همین راستا، رهبر انقلاب بر ضرورت تشکیل گروه‌های علمی و تحقیقاتی برای بررسی موضوعات مرتبط با تقریب تأکید می‌کنند؛ فعالیتی که می‌تواند در بستر مراکز علمی و دانشگاهی نیز دنبال شود. این پیشنهاد، نشان‌دهنده اهمیت پژوهش سازمان‌یافته و تخصصی در پیشبرد اهداف تقریب و پرهیز از محدودکردن آن به اقدامات مقطعی است.

تقریب عملی؛ ثمره ارتباط و همکاری میان مسلمانان

در نگاه رهبر شهید انقلاب، یکی از مهم‌ترین نتایج تقریب، همکاری عملی مسلمانان با یکدیگر، فارغ از احساس جدایی مذهبی است. ایشان با اشاره به تجربه‌هایی از تعامل میان شیعه و اهل سنت در مسائل سیاسی، اجتماعی و مرتبط با سرنوشت اسلام، این نوع همکاری را امری ممکن و قابل تحقق می‌دانند.

این بخش از بیانات، نشان می‌دهد که تقریب تنها به مباحث نظری و اعتقادی محدود نمی‌شود، بلکه باید در روابط واقعی مسلمانان نیز ظهور پیدا کند. همکاری در مسائل مشترک، تعامل در موضوعات سیاسی و اجتماعی و حضور مشترک در عرصه‌هایی که به سرنوشت جهان اسلام مربوط است، از جمله جلوه‌های این رویکرد به شمار می‌رود.

در این چارچوب، فعالیت‌های تقریبی آیت‌ا□ بروجردی را می‌توان از منظر تأکید بر ظرفیت علمی و مشترکات مذهبی مورد توجه قرار داد؛ ظرفیتی که در صورت گسترش به عرصه تعامل و همکاری عملی، می‌تواند به تقویت روابط میان مسلمانان کمک کند.

مقابله با آثار تفرقه‌انگیز؛ صیانت از فضای تعامل مذاهب

رهبر انقلاب در بخش دیگری از بیانات خود، بر ضرورت جلوگیری از انتشار آثار تفرقه‌انگیز و کینه‌ساز در محیط‌های شیعی و سنی تأکید می‌کنند. ایشان میان آثار علمی و اعتقادی که در چارچوب بحث و استدلال نگاشته می‌شوند و آثاری که هدف آن‌ها ایجاد بغض، کینه و اختلاف میان مسلمانان است، تمایز قائل می‌شوند.

این تأکید، در امتداد همان مبانی تقریب قرار دارد؛ زیرا گفت‌وگوی علمی و تعامل میان مذاهب، زمانی می‌تواند استمرار یابد که فضای ارتباطی از اهانت، تحریک و خصومت دور باشد. جلوگیری از تعمیق اختلافات و مقابله با ادبیاتی که به تقابل میان مسلمانان دامن می‌زند، بخشی از مسئولیت نهادهای فعال در حوزه تقریب است.

بازخوانی تجربه آیت‌الله بروجردی در مسیر تقریب

اشاره رهبر شهید انقلاب به فعالیت‌های آیت‌الله بروجردی و توجه ایشان به حدیث ثقلین، در کنار تبیین ابعاد اعتقادی، فقهی و عملی تقریب، نشان می‌دهد که تجربه دارالتقریب از منظر ایشان واجد ظرفیت‌هایی است که می‌توان در مسیر تقویت روابط میان مذاهب اسلامی مورد توجه قرار داد.

ایشان در عین یادآوری تجربه پیشگامان دارالتقریب، تصریح می‌کنند که شرایط امروز جهان اسلام با دوره آغازین آن فعالیت‌ها تفاوت دارد؛ به‌ویژه از آن جهت که مداخلات و انگیزه‌های سیاسی در مسئله اختلافات مذهبی، شدت بیشتری یافته است. از این رو، ضمن بهره‌گیری از میراث گذشتگان، باید متناسب با شرایط جدید، شیوه‌های فعالیت تقریب را نیز مورد توجه قرار داد.

در این بازخوانی، آنچه از تجربه آیت‌الله بروجردی برجسته می‌شود، توجه به زمینه‌های مشترک اسلامی، بهره‌گیری از ظرفیت علمی مذاهب و ایجاد امکان تعامل میان آنان است؛ اصولی که در کنار ضرورت همکاری عملی مسلمانان و مقابله با جریان‌های تفرقه‌انگیز، همچنان از محورهای مهم فعالیت در حوزه تقریب به شمار می‌رود.

بیانات رهبر شهید انقلاب در این دیدار، ضمن یادآوری جایگاه تاریخی آیت‌الله بروجردی در حرکت تقریب مذاهب اسلامی، بر ضرورت استمرار این مسیر و توجه به اقتضائات زمان تأکید دارد؛ مسیری که هدف آن،

حفظ ظرفیت‌های جهان اسلام، جلوگیری از فرسایش توان مسلمانان در منازعات داخلی و فراهم‌کردن زمینه همگرایی در عرصه‌های علمی، اعتقادی و عملی است.